

Šok z vítězství

David Graeber

David Graeber
Šok z vítězství
2014

<https://rojava.info>

Esej vyšla v českém překladu roku 2014 zahrnutá do knihy Revoluce naopak vydané nakladatelstvím Broken Books. Text redakčně zkrátila Anarchistická federace, jež materiál publikovala v tématickém čísle revue Existence (<https://www.afed.cz/text/6189/existence-c-3-2015-uspechy>).

anarchistickaknihovna.org

2014

Obsah

I. Protijaderné hnutí	5
II. Hnutí za globální spravedlnost	9
DOHODY O VOLNÉM OBCHODU	12
SVĚTOVÁ OBCHODNÍ ORGANIZACE (WTO)	12
MEZINÁRODNÍ MĚNOVÝ FOND (MMF) A SVĚTOVÁ BANKA (SB)	13
Vyhledky	14

halasně odsuzovali rozbíjení výkladních skříní, to dělali především proto, že se chtěli obracet na konzumenty ze střední třídy, aby je nasměřovali ke globálnímu zelenému recyklačně-bazarovému konzumnímu stylu, a spojili se s dělnickou byrokracií a sociálními demokraty ze zahraničí. Nebyla to cesta, jejímž cílem by bylo vyprovokovat přímý střet s kapitalismem, a většina lidí, kteří na nás naléhali, abychom se po této cestě vydali, byla vůči myšlence, že by kapitalismus mohl být skutečně poražen, přinejmenším skeptická. Mnozí ve skutečnosti kapitalismu fandili, i když kapitalismu ve značně humanističtější podobě. Ty, kdo rozbíjeli výkladní skříně, naproti tomu nezajímalo, jestli to pohorší obyvatele rodinných domků na předměstí, protože obyvatele rodinných domků na předměstí nepovažovali za významný prvek jakékoli budoucí protikapitalistické koalice. Snažili se upoutat pozornost médií a vyslat do světa zprávu, že kapitalistický systém je zranitelný – v naději, že tím povzbudí k podobným buřičským počínům ty, kteří možná uvažují o vstupu do této opravdu radikální aliance: odcizené teenagery, utlačované lidi odlišné barvy pleti, lidi pracující „načerno“, řadové zaměstnance znechucené činností odborů, bezdomovce, nezaměstnané, dále lidi stojící nespravedlivě mimo zákon či lidi od základu nespokojené se systémem. Pokud má militantní protikapitalistické hnutí v Americe vážně fungovat, mělo by začít právě u lidí tohoto typu: u lidí, které není třeba přesvědčovat, že systém je prohnílý, ale jen o tom, že s tím mohou něco udělat. Tak či onak, i kdyby bylo možné rozpoutat antikapitalistickou revoluci bez ozbrojených bojů v ulicích – v což většina z nás upřímně doufá, protože, přiznejme si to, proti armádě Spojených států opravdu nemáme šanci –, není možné, abychom prováděli antikapitalistickou revoluci a zároveň úzkostlivě dodržovali vlastnická práva. A to pochopitelně znamená, že příslušníci předměstské střední třídy budou ti poslední, kdo by měl chuť se k nám přidat. Jenže oni by se k nám asi nepřidali tak jako tak.

Poslední úvaha nás přivádí k zajímavé otázce. Co by to znamenalo, kdybychom dosáhli nejen střednědobých, ale i těch dlouhodobých cílů? V současné chvíli nemá nikdo úplně jasno ani v tom, jak by k tomu mohlo dojít, neboť nikdo z nás už příliš nevěří ve smysl nějaké revoluce, tak jak byla chápána v 19. a 20. století. Koneckonců obecná představa, že revoluce je jednorázové masové povstání či všeobecná stávková, po níž se všechny zdi naráz sesypou, je založena výhradně na fantazii o převzetí státní moci...

že vlády tváří v tvář takovému hnutí odporu mají tendenci se zatvrdit a považovat za principiální věc to, co by jinak přešly bez povšimnutí. Tomu se často skutečně přikládala větší váha než otázce úspěchu konkrétního summitu. Většina aktivistů si podle všeho neuvědomuje, že v mnoha případech – například při summitech MMF a SB v roce 2001 a 2002 – musela policie nakonec prosadit tak složitá bezpečnostní opatření, že téměř ukončila samotná jednání; postarala se o to, že bylo odvoláno mnoho doprovodných akcí, byly zrušeny slavnostní ceremonie a delegáti nedostali opravdovou příležitost si spolu promluvit.⁵ Policie však neřešila, jestli si spolu představitelé světového obchodu promluví nebo ne; policii šlo hlavně o to, aby nikdo neviděl, že aktivisté zvítězili.

Také zde se podařilo střednědobé cíle splnit tak rychle, že to ztížilo dosahování cílů dlouhodobých. Neziskové organizace, odbory, autoritářští marxisté a podobní spojenci hnutí okamžitě opustili; následovaly strategické debaty, ale ty byly jako obvykle vedeny nepřímou, jako diskuse o otázkách rasismu, třídních rozdílů, způsobu práce, o čemkoli jiném, jen ne o aktuálních strategických problémech. I zde se vše podstatně zkomplikovalo tím, že země vstoupila do války.

Vyhledky

Jak se tedy vypořádat s riziky vítězství? Nemůžu říct, že na to mám jasnou a jednoduchou odpověď. Tento esej jsem ve skutečnosti psal proto, abych vyvolal diskusi, abych předložil problém širšímu publiku – a abych inspiroval k debatě o strategii.

Některé důsledky jsou ovšem poměrně očividné. Myslím, že až přistě naplánujeme nějakou velkou protestní akci, měli bychom alespoň uvažovat o možnosti, že zvítězíme. Nebo přinejmenším o tom, že dosáhneme poměrně rychle střednědobých strategických cílů, a až se tak stane, že nás možná opustí řada našich spojenců. Měli bychom si uvědomit, k čemu jsou strategické debaty, i když se mohou tvářit jako něco úplně jiného. Uvedu jeden slavný příklad: spory o poškozování majetku po událostech v Seattlu. Většina těchto sporů se ve skutečnosti týkala kapitalismu. Ti, kdo

⁵ Protestům proti MMF a SB v Praze v roce 2000 se podařilo docílit předčasného ukončení summitu těchto organizací. Jejich delegáti navíc museli opouštět Kongresové centrum metrem, které bylo vyčleněno pro potřeby jejich faktické evakuace z „obleženého“ budovy Kongresového centra (pozn. redakce).

Největším problémem přímé akce je, že nevíme, jak naložit s vítězstvím.

Takové prohlášení může znít podivně, protože většina z nás si poslední dobou moc jako vítězové nepřipadala. Většina anarchistů má dnes pocit, že hnutí za globální spravedlnost bylo jen takový záblesk; dokud trvalo, bylo jistě inspirativní, nestalo se však hnutím, jemuž by se podařilo položit základy pevné organizační struktury nebo změnit formy světové moci. Ještě větší zklamání přineslo po událostech 11. září 2001 protivaletné hnutí, neboť anarchisté i anarchistická taktika tu byli odsunuti do pozadí. Válka samozřejmě skončí, ale jen proto, že každá válka jednou skončí. Nikdo nemá pocit, že by k tomu výrazně přispěl.

Já chci však nabídnout jiný pohled. Dovolte mi proto předložit nejprve tři návrhy:

1. Jakkoli divně to může znít, vládnoucí třída žije ve strachu, a ten strach má z nás. Jak se zdá, pořád je děsí možnost, že kdyby řadovým Američanům došlo, co mají „vládcové“ za lubem, mohli by je všechny do jednoho pověsit na lucerny. Víím, že to působí nepravděpodobně, ale nedovedu si jinak vysvětlit, proč pokaždé, když se zvedne vlna hromadného odporu – zvláště hromadného odporu typu přímé akce –, propadnou takové panice a zpravidla se snaží odvést pozornost tím, že rozpoutají nějakou válku.
2. Svým způsobem je ta panika oprávněná. Hromadná přímá akce – zejména zorganizovaná v intencích přímé demokracie – je neuvěřitelně účinná. V Americe se během posledních 30 let objevily pouze dvě¹ takové vlny odporu: protijaderné hnutí na sklonku 70. let a tzv. antiglobalizační hnutí v letech 1999–2001.² V obou případech se hlavních politických cílů podařilo dosáhnout daleko rychleji, než kdokoli ze zúčastněných předpokládal.
3. Skutečný problém, s nímž se tato hnutí střetávají, je překvapení z rychle dosaženého úspěchu na počátku. Na vítězství totiž nikdy

¹ Text vznikl čtyři roky před nástupem hnutí Occupy Wall Street, které by sem mohlo být v pozdější perspektivě zařazeno (pozn. redakce).

² Pokud by to člověk nahlížel z širší časové perspektivy, mohl by sem zahrnout i Hnutí za lidská práva, jelikož do něj zapojený SNCC (Student Non-Violence Coordinating Committee) rovněž jednal na základě všeobecného konsenzu a byl antiautoritářský. Hnutí za lidská práva stavělo na stejném základním principu, ovšem jím dosažená vítězství samozřejmě nelze tak snadno popřít.

nejsme připraveni. Uvrhne nás ve zmatek. Začneme se mezi sebou hádat. Vláda přitom s železnou pravidelností zareaguje nějakým vojenským dobrodružstvím v zámoří. Následný vlastenecký cirkus a série represí, jež nové válečné tažení nevyhnutelně provázejí, vždy hraje do karet autoritářům na všech stranách politického spektra. Výsledkem je, že v okamžiku, kdy se naplno projeví naše vítězství, jsme natolik zaměstnáni pocitem nezdaru, že si toho ani nevšimneme.

Teď mi dovoluňte zrekapitulovat si pěkně jeden po druhém ty dva nejvýznamnější příklady:

MEZINÁRODNÍ MĚNOVÝ FOND (MMF) A SVĚTOVÁ BANKA (SB)

Tenhle příběh bere dech asi ze všech nejvíc. Od roku 2008 spěje MMF nezadržitelně k bankrotu, a je to přímý důsledek vlny odporu, která se proti němu na celém světě zvedla. Řečeno bez obalu: zničili jsme ho – nebo alespoň to, co jsme si jako MMF vždy představovali.⁴ SB si nevede o mnoho lépe. Avšak v okamžiku plného zásahu jsme jí nevěnovali pozornost. Otázkou zůstává, proč si nikdy nevšimneme, že jsme zvítězili.

Olivier de Marcellus, aktivista PGA ve Švýcarsku, jeden důvod uvádí: Kdykoli to schytá nějaký prvek kapitalistického systému – ať už jaderný průmysl nebo MMF –, začne nám nějaký levicový žurnál vysvětlovat, že to ve skutečnosti bylo v jejich plánu – popřípadě že by mohlo jít o důsledek nesmiřitelného působení vnitřních rozporů kapitálu, ale určitě nic, za co bychom si my sami mohli připisovat zásluhy. Patrně ještě větší roli však hraje naše vlastní zdráhavost použít slovo „my“. Říci „my“ by znamenalo dopouštět se prvotního hříchu, totiž mluvit za ostatní.

Osobně se domnívám, že o úspěších globálního hnutí má smysl uvažovat v globálním měřítku. A v tomto měřítku nejsou zanedbatelné. Přesto, stejně jako u protijaderného hnutí, se takřka všichni soustředili na měřítko středního rozsahu. Dovolte mi proto opět načrtnout rozvržení cílů:

1. Krátkodobé cíle: zabránit konání konkrétních summitů (MMF, WTO, G8 atd.);
2. Střednědobé cíle: zničit neoliberální Washingtonský konsenzus, zablokovat všechny plánované obchodní dohody, zpochybnit a nakonec zlikvidovat instituce jako WTO, MMF a SB; rozšířit nové pojetí přímé demokracie;
3. Dlouhodobé cíle: (alespoň pro radikálnější živly) zlikvidovat stát a zničit kapitalismus.

I zde narážíme na stejný vzorec. Po zázraku v Seattlu, kdy aktivisté skutečně dosáhli ukončení jednání na nejvyšší úrovni, došlo zřídka ke splnění krátkodobých – taktických – cílů. Bylo tomu tak ale především proto,

⁴ MMF sice stále existuje, jeho úloha se však částečně změnila a nadto se potýká s vnitřními spory (pozn. redakce).

DOHODY O VOLNÉM OBCHODU

Všechny ambiciózní dohody o volném obchodu plánované od roku 1998 pohořely: MAI (Multilaterální dohoda o investicích) byla stažena; jednání o FTAA (Americká zóna volného obchodu), jež probíhala nejprve v Miami a později v kanadském Québecu, ustrnula na mrtvém bodě. Většina z nás má jednání o FTAA v roce 2003 spojené s tzv. miamským modelem extrémní policejní represe, namířené dokonce i proti zjevně násilnému občanskému odporu. Bylo to tak. Zapomínáme ovšem, že se stalo víc, než že si banda primitivů vylila vztek na nevinných – jednání v Miami totiž FTAA definitivně pohřbila. Dnes už o podobně velkolepých obchodních dohodách nikdo ani nemluví.³

SVĚTOVÁ OBCHODNÍ ORGANIZACE (WTO)

Po fiasku v Seattlu (katastrofálním pro WTO) se organizátoři rozhodli přesunout další jednání do Dauhá v Perském zálivu, takže si nejspíš řekli, že radši risknou bombový útok Usámy Bin Ládina, než aby se ještě jednou potýkali s blokádami organizovanými aktivisty DAN. Na „dalším kole jednání v Dauhá“ makali šest let. Problém spočíval v tom, že vlády jižních států – sebevědomější díky hnutí odporu – začaly trvat na tom, že odmítají otevřít hranice pro dovoz zemědělských produktů z bohatých zemí, dokud ty nepřestanou svým zemědělcům udělovat miliardové dotace, které způsobují, že jejich zemědělci jim nemohou konkurovat. Vzhledem k tomu, že zejména Spojené státy odmítají učinit jakýkoli ústupek, který se jinak požaduje po druhých, zůstává dohoda stále v nedohlednu. Pierre Lamy, vůdčí představitel WTO, v červenci roku 2006 oznámil, že jednání v Dauhá skončilo neúspěšně, a o dalším kole jednání WTO se poslední dva roky vůbec nemluví – zaznívají dokonce spekulace, že tato organizace možná zcela přestane existovat.

³ To se opět změnilo. Na pořadu dne jsou transatlantická a transpacifická smlouva (TTIP a TTP), které jsou však připravovány zcela v tichosti a tak, aby vyhovovaly zejména zájmům korporací (pozn. redakce).

I. Protijaderné hnutí

Protijaderné hnutí sklonku 70. let představuje v Severní Americe první projev toho, co dnes označujeme za anarchistickou taktiku a způsob organizace: hromadné akce, afinitní skupiny, rady mluvčích (spokescouncils), konsenzuální způsob rozhodování, solidarita s uvězněnými, princip decentralizované přímé demokracie. To všechno bylo v porovnání s dneškem ještě v plenkách a jsou zde patrné podstatné rozdíly – jmenovitě mnohem přísnější, až gándhiovsky pojaté nenásilí –, ovšem všechny ty prvky v tom byly přítomny a vůbec poprvé se uplatnily všechny společně. Dva roky se hnutí neuvěřitelně rychle rozrůstalo a jevílo všechny známky toho, že se z něj stane celostátní fenomén. Pak se skoro stejně rychle rozpadlo.

Začalo to v roce 1974 v Nové Anglii, když parta bývalých pacifistů, z nichž se mezitím stali organiční zemědělci, úspěšně zabránila stavbě jaderné elektrárny v Montague ve státě Massachusetts. V roce 1976 se spojili s dalšími aktivisty Nové Anglie a inspirováni úspěchemroční „okupace“ elektrárny v Německu založili Clamshell Alliance. Jejím cílem bylo zabránit plánované stavbě jaderné elektrárny v Seabrooku ve státě New Hampshire. Ačkoli se alianci nepodařilo zorganizovat v pravém slova smyslu okupaci – došlo pouze k hromadnému zatýkání aktivistů s následným uplatněním solidarity s vězněnými –, dokázaly jejich akce (ve vrcholné fázi na principu přímé demokracie zorganizovali a zapojili desítky tisíc lidí) zpochybnit myšlenku jaderné elektrárny jako takovou, a to dosud nevídaným způsobem. Podobné koalice začaly poté vznikat po celé zemi: aliance Palmetto v Jižní Karolíně, Oystershell v Marylandu, Sunflower v Kansasu a nejslavnější ze všech, Abalone Alliance v Kalifornii, která původně vystoupila proti šílenému plánu postavit jadernou elektrárnu v Diablo Canyonu, téměř přesně na významném tektonickém zlomu.

První tři masové akce zorganizované Clamshell Alliance – v letech 1976 a 1977 – dosáhly famózního úspěchu. Brzy však v alianci propukla krize kvůli sporům o demokratickou organizaci. V květnu roku 1978 přijal

nově zvolený koordinační výbor na poslední chvíli nabídku vlády uspořádat pouze třídní manifestaci, a ne původně plánovanou čtvrtou okupaci (jako důvod uvedli, že nechťejí zbytečně pobuřovat místní obyvatelstvo). Rozproudily se vášnivé debaty o konsenzu a vztazích ve skupině, které se následně rozšířily na otázky jako význam nenásilí (původně bylo zakázáno i prolamování plotů či obranné pomůcky jako plynové masky), genderové principy, rasové a třídní rozdíly atd. V roce 1979 se aliance rozdělila na dvě zneprátené a čím dál tím neschopnější frakce a jaderná elektrárna v Seabrooku (nebo přinejmenším její polovina) po mnoha zdrženích zahájila provoz. Abalone Alliance vydržela o něco déle, až do roku 1985, částečně proto, že měla silné anarchofeministické jádro, jenže i elektrárna v Diablo Canyonu nakonec získala koncesi a byla spuštěna v prosinci 1988.

Když to člověk takhle vypráví, nezní to příliš povzbudivě. Dá se to však brát i jinak. Můžeme si položit otázku: Čeho se ve skutečnosti hnutí snažilo dosáhnout?

Tady pomůže rozepsat si celou škálu jeho cílů:

1. Krátkodobé cíle: zabránit stavbě konkrétní jaderné elektrárny (Seabrook, Diablo Canyon...);
2. Střednědobé cíle: zabránit výstavbě všech dalších jaderných elektráren, delegitimizovat samotnou myšlenku jaderné elektrárny a vyvolat zájem o úspory energie a o zelenou energii a ospravedlnit nové formy nenásilného odporu a feminismem inspirovanou přímou demokracií;
3. Dlouhodobé cíle: (alespoň pro radikální živly) zlikvidovat stát a zničit kapitalismus.

Je-li tomu tak, výsledky jsou jasné. Krátkodobých cílů se takřka nikdy dosáhnout nepodařilo. I přes řadu dílčích taktických vítězství (průtahy, bankrotы energetických společností, soudní rozhodnutí) elektrárny, na něž se hromadné přímé akce zaměřovaly, nakonec spustily provoz. Vlády si zkrátka nemohou dovolit prohrát takovýto boj všem na očích. Dlouhodobých cílů zjevně také nebylo dosaženo. Ale stalo se to mimo jiné z toho důvodu, že se takřka ihned podařilo splnit cíle střednědobé. Výše uvedené snahy delegitimizovaly samotnou myšlenku jaderné energie – zvýšily veřejné povědomí do té míry, že když v roce 1979 došlo k havárii reaktoru

válečné skupiny stále ještě pracují, jak mají ve zvyku pracovat, tedy jako hierarchicky organizované skupiny lidové fronty, téměř každá malá radikální skupina, která není ovládána marxistickými sektáři toho či onoho směru – což zahrnuje cokoli od organizací syrských emigrantů v Montrealu po komunitní zahrady v Detroitu –, pracuje převážně podle anarchistických zásad. Možná o tom ani nevědí, ale kontaminacionismus zafungoval. Nebo si pro změnu vezměme ideovou oblast. Washingtonský konsenzus se ocitl v troskách. Platí to do té míry, že se člověk dnes jen těžko rozpomíná, čeho se vlastně týkala veřejná diskuse v této zemi před událostmi v Seattlu. Já si to tedy pamatuji velmi dobře. Vzpomeňte na otázku „volného obchodu“, údajný terč protestů. („Volný obchod“ je zjevně propagandistický termín, nicméně sám o sobě natolik příznačný, že v Americe to byl jediný termín, který mohl symbolizovat neoliberální globalizaci.) Nemyslím si, že by se někdy v téhle zemi mainstreamová média a politické struktury na něčem tak jednomyslně shodovaly. To, že „volný obchod“, „volné trhy“ a ničím neomezovaný přebujelý kapitalismus představují jediný možný směr lidského vývoje, jediné řešení jakéhokoli problému, se však považovalo za natolik samozřejmé, že jakmile někdo vyslovil pochybnosti, byl okamžitě považován za šílence. Když se aktivisté hnutí za globální spravedlnost stali poprvé terčem pozornosti CNN a Newsweeku, okamžitě dostali nálepku fanatických zpátečníků, jejichž odpor vůči volnému obchodu lze vysvětlit pouze naivní neznalostí základních principů ekonomiky. Rok nato už CNN a Newsweek prohlašovaly: „Tak dobře, tehle spor ta děcka asi vyhrála.“

Když se o tom zmíním na nějakém anarchistickém setkání, obvykle mi někdo ihned namítne: „No jo, rétorika se změnila, ale politika zůstala pořád stejná.“

Souhlasím s tím, že je to svým způsobem pravda. A určitě je pravda, že jsme nezničili kapitalismus. Rozhodně jsme s ním ale za pouhé dva roky zacvičili víc než kdokoli od dob dejme tomu Říjnové revoluce v Rusku (a když říkám „my“, myslím horizontalisty orientované na přímou akci v rámci celoplanetárního hnutí proti neoliberalismu).

Dovolte mi to vzít pěkně bod po bodu:

útěk téměř všech našich někdejších spojenců z řad neziskových organizací a odborů. V tom okamžiku byly debaty naprosto ochromeny. V roce 2003 v Miami to vypadalo, že jsme byli poraženi na hlavu, a i přes opakované okamžiky znovuprobuzeného nadšení (Gleneagles, Minneapolis, Heilengendam) se hnutí už nikdy nevzpamatovalo.

Ani toto mé vyprávění nepůsobí příliš povzbudivě. Navíc je tu ještě vliv událostí 11. září. To, co se stalo 11. září, bylo něco tak zvláštního, opravdová katastrofa, ale i historická „trefa“, že jsme najednou neviděli téměř nic z dění okolo této události. Bezprostředně po útocích se téměř všechny organizace vytvořené v rámci hnutí proti globalizaci rozpadly a zanikly. Ale jedním z důvodů, proč zanikly tak snadno, bylo nikoli to, že se nám válka a protiválečná mobilizace zdály být bezprostředně mnohem naléhavější starostí, nýbrž to, že jsme, znovu opakují, ve většině našich okamžitých cílů neočekávaně zvítězili.

Já sám jsem se někdy v době A16 připojil k síti DAN v New Yorku. Tou dobou se DAN jako celek považovala za skupinu se dvěma hlavními cíli. Jedním z nich bylo pomoci zkoordinovat severoamerické křídlo ohromného globálního hnutí proti neoliberalismu a proti tzv. Washingtonskému konsenzu, svrhnout diktát neoliberálního myšlení, zrušit všechny nové obchodní pakty (WTO, FTAA) a zdiskreditovat, případně úplně zlikvidovat organizace, jako je MMF. Druhý cíl představovalo rozšíření modelu přímé demokracie (silně inspirovaného anarchismem): decentralizovaného, postaveného na afinitních skupinách a procesu všeobecného konsenzu, který by nahradil zastaralé aktivistické způsoby organizace s koordinací výbory a ideologickým haštežením. Tehdy jsme tomu občas říkali „kontaminacionismus“ a šlo o myšlenku, že všichni lidé ve skutečnosti potřebují být vystaveni zkušenosti přímé akce a přímé demokracie, a to je přiměje chtít je napodobit. Panoval všeobecný pocit, že se nesnážíme vybudovat trvalou strukturu; DAN představovala pouhý prostředek k dosažení tohoto cíle. Několik zakládajících členů mi vysvětlilo, že až síť splní svůj účel, nebude jí už zapotřebí. Na druhou stranu výše uvedené cíle byly velmi ambiciózní, a tak jsme současně předpokládali, že k jejich dosažení budeme potřebovat přinejmenším deset let.

Nakonec se ukázalo, že stačilo půl druhého roku.

Sociální revoluci se nám zjevně podnítit nepodařilo. Ale jedním z důvodů, proč jsme nikdy nedospěli do bodu, kdy by na náš popud povstaly statisíce lidí z celého světa, bylo, znovu to opakují, příliš rychlé dosažení mnoha našich dalších cílů. Vezměme si otázku organizace. Zatímco proti-

elektrárny Three Mile Island, odsoudilo to k zániku celou jadernou energetiku. Z plánu na výstavbu jaderné elektrárny v Seabrooku ani Diablo Canyonu sice nesešlo, ale stalo se tak v případě všech dalších atomových elektráren, o jejichž výstavbě se tehdy uvažovalo, a po čtvrt století se nenaplánovala žádná další. A skutečně došlo k posunu směrem k úsporám energie, k zelené energii a k ospravedlnění nových demokratických organizačních principů. K tomu všemu došlo daleko rychleji, než kdokoli opravdu očekával.

Zpětně je snadné si myslet, že všechny následné problémy vznikly jako přímý důsledek neuvěřitelné rychlosti, s jakou se podařilo dosáhnout úspěchu. Radikálové doufali, že se jim podaří najít spojitost mezi jadernou energetikou a kapitalistickým systémem, který ji stvořil. Ukázalo se však, že kapitalistický systém hodí dobrovolně jadernou energetiku přes palubu, jakmile se stane přítěží. Najednou začaly obrovské energetické společnosti tvrdit, že i ony přece chtějí zelenou energii, a ochotně přizvaly „týpky z neziskovek“ (jak jim říkáme dneska) ke kulatému stolu, a právě tehdy přišlo největší pokušení utéci od všeho. Zvlášť když se většina těch týpků z neziskovek připojila k radikálněji smýšlejícím skupinám jen proto, aby získali své místo u toho kulatého stolu.

Nevyhnutelně následovala série vášnivých strategických debat. Těm nelze porozumět, dokud si člověk neuvědomí, že strategické debaty – v rámci hnutí, založených na principech přímé demokracie – se zřídkakdy vedou jako strategické debaty. Takřka vždy se tváří, jako by v nich šlo o něco úplně jiného. Vezměme si například otázku kapitalismu: odpůrci kapitalismu bývají obvykle radostí bez sebe, když mohou vyjádřit svůj názor na věc. Liberálové naproti tomu skutečně nemají rádi, když je nutíte říkat: „Vlastně stojím o to, aby ta či ona forma kapitalismu zůstala zachována,“ takže kdykoli to jde, snaží se změnit téma. Výsledkem je, že debaty, v nichž jde skutečně o to, zda přímo napadnout kapitalismus, obvykle skončí planým diskutováním, jako by šlo o běžné porady o taktice a nenásilí. I autoritářští socialisté a ostatní lidé, kteří nemají velkou důvěru v demokracii, se málokdy chtějí na toto téma bavit a raději diskutují o potřebě zakládat co nejširší možné koalice. Zastánci zásad přímé demokracie, u nichž se dostaví pocit, že skupina kráčí ze strategického hlediska nesprávným směrem, považují často za účinnější napadnout její rozhodovací proces než zpochybňovat jednotlivá rozhodnutí.

Roli zde hraje i další faktor, o němž se mluví ještě méně, který je však podle mého názoru stejně důležitý. Všichni vědí, že když se vláda střetne

s rozsáhlou a organizovanou koalici, schopnou podnítit revoluci, ze všeho nejdřív se pokusí ji rozštěpit. Tehdy začne dělat ústupky, aby uchlácholila umírněné, a současně s tím selektivně kriminalizovat radikály – to je „Umění vládnout“ pro začátečníky. Vláda USA má však v arzenálu ještě jednu zbraň, kterou většina ostatních vlád nedisponuje. Onou zbraní je vlastnictví globálního impéria neustále připraveného k válce. Ti, kdo tahají za nitky, mohou, kdykoli si zamanou, rozvířit hladinu násilí v zámoří. Ukázalo se, že je to vysoce účinný způsob, jak oslabit sociální hnutí upozorňující na domácí problémy. Koneckonců, státy jsou v poslední instanci jen formou násilí. Převést diskusi na téma násilí pro ně tedy znamená vrátit se na domácí půdu, jelikož jde o věci, o nichž mluví skutečně s radostí. Organizace určené k tomu vést války nebo proti nim bojovat mají vždy sklon se organizovat spíš hierarchicky, na rozdíl od organizací majících za cíl cokoli jiného. Určitě k tomu došlo v případě protijaderného hnutí. I když protiválečné vzpoury 80. let zvedly ze židlí mnohem víc lidí než Clamshell Alliance či Abalone Alliance, představovaly zároveň návrat k průvodům s transparenty, povoleným demonstracím a odklon od experimentování s novými taktikami a novými formami přímé demokracie.

II. Hnutí za globální spravedlnost

Budu předpokládat, že čtenář má jasnou představu o událostech v Seattlu,¹ o blokáдах ve Washingtonu o šest měsíců později, namířených proti MMF a Světové bance, jež vešly ve známost jako Washington A16, a dalších.

Hnutí za globální spravedlnost se v USA probudilo k životu tak náhle a s takovou vervou, že ho ani média nemohla úplně ignorovat. Stejně rychle také začalo samo sebe požírat. Téměř v každém velkém městě Ameriky vznikly sítě Direct Action Network (DAN). Třebaže některé z nich (jmenovitě DAN v Seattlu a v Los Angeles) byly reformistické, „protikorporátní“ a hlásily se k zásadám nenásilí, většina (jako třeba DAN v New Yorku a v Chicagu) byla převážně anarchistická a protikapitalistická a vyznávala zásadu „taktické rozmanitosti“. V dalších městech (Montrealu, Washingtonu) vznikly ještě výrazněji anarchisticky orientované Protikapitalistické konvergence (ACC). Každou z těchto skupin potkal jiný osud. Protikorporátní sítě DAN se rozpadly skoro okamžitě, zatímco ty protikapitalistické vydržely o něco déle, ale i z nich zbývalo po čtyřech letech už opravdu jen pár. Všechny se téměř od začátku utápěly v rozhořčených debatách: o nenásilí, o nekonečných demonstracích bez podpůrné činnosti (summit hopping), o otázkách rasismu a sociální nerovnosti,² o životaschopnosti sítě typu DAN. Pak přišly události 11. září a po nich obrovský nárůst represí a následná paranoia, po nichž následoval panický

¹ Rozmach alterglobalizačního hnutí je datován protesty proti Světové obchodní organizaci v Seattlu v roce 1999, kde došlo k nevídanému propojení různých skupin – environmentalistů, odborářů, anarchistů, lidskoprávních aktivistů a dalších (pozn. redakce).

² Nerad bych, aby to vyznělo tak, že otázky rasismu a sociální nerovnosti nejsou důležité. Jen se snažím upozornit na to, že způsob, jakým se o rasismu a třídní nerovnosti diskutovalo v rámci hnutí, se mi jevil jako stále méně účinný co do řešení rasových neshod, a nemohu se ubránit podezření, že to přinejmenším částečně bylo zaviněno tím, že maskoval spory o něco docela jiného.